

valor d'«eriçar-se»: «va agafar el gos ---: es dedicà a murmurar-li a l'orella sons inarticulats, nerviosos --- El gos es va *grifar* i emetia un so ronc, amenaçador ---» (*Els Argonautes*, p. 236); i són coneguts representants del mot en les llengües veïnes: cast. *engrífarse* «poner-se encrespado y erizado», que ja apareix en el S. xv (tr. en Rodrigo Cota, *HispR.* xxvi, 276) i també en Quevedo i Fr. L. de Granada, acompanyat de variants que encara viuen en els parlars moderns.⁹

En un vessant semàntic un poc diferent, tanmateix relacionat, hi ha el prov. alpí *eigarifà* «griffonner» (escriure confusament, dibuixar a corre-cuita), *TdF*, on veiem que en aquest grup hi ha fins i tot algun cas d'anaptixi (entre g i r), que ens acosta encara més a la fonètica (no tant a la semàntica) del nostre verb. D'aquí ha de venir el fr. *griffe* [c. 1500], ant. *grif* [c. 1220], 'urpa' (no pas del germànic, car en fràncic hi hauria hagut **gripan*=ags., b.-al. ant. i gòt. *gripan*, a.-al.-ant. *griphan*, angl. *gripe*, al. *greifen*, amb -f- només en alt-alemany i longobard), d'on es prengué el nostre tecnicisme *grifa* (*Dfa.*, BDC iv, 110; *AlcM*).

La nostra conclusió, doncs, no pot deixar de ser que en el mot *ESGARRIFAR/ESCARRUFAR* hagué d'haver-hi convergència, amb influència auxiliar recíproca, de les dues filiacions CALE-FRIGE i GRYPHUS, predominant fonèticament les formes provinents d'aquella a les Balears, i les provinents d'aquesta en el Continent, però tant deçà com del·là cada una tingué una part, que ja hem vist l'àrea d'*escarrifar* en la zona Garrotxa-Osona, i en la terminació d'*escarrifet* < -fred és visible la part de la parentela de *calfred*. En el sentit d'«esgarriança de fred» prepondera la part de la primera, en l'accepció 'horroritzar-se', la segona, però totes dues contribueixen certament al sentit del conjunt.¹⁰

APÈNDIX sobre els derivats directes i indirectes del grifó mitològic, ll. *gryphus*. Del costum de fer sortir l'aigua de les fonts i piques de la boca d'una figura de monstre, nasqué la família del nom castellà de l'aixeta, per a la qual bastarà essencialment remetre al DCEC (GRIFO). Una tal denominació havia, però, tingut una difusió considerable també en la nostra llengua, particularment en la forma *grifó* [docs. de 1398, 1461, i text val. de fi S. xv, *AlcM*], avui encara normalment usada en la pagesia mallorquina: la il·lustrà algun cop Joan Alcover, i així ho tinc sentit a les muntanyes de Lluc (1964). Així mateix s'hi havia usat la forma llatinitzant o italianitzant *grifo*, que he sentit a Palma (1969), a Porreres (1964), etc., i d'altra banda en diversos punts extrems del domini continental: Elx (1963), Mentet de Conflent (1959), Tuixén del Cadí (*glifu*, 1964).

D'aquí, afegint-se-li una -l secundària (a la manera de *rinxol*, *cérvol*, *ninxol*), sortí *grifol*, variant amb sentits secundaris (també 'lluc'), especialment 'raig d'aigua que brota amb força' [Belv.; Lab. 1839; «*grifol* d'aigua: borbollón, gros bouillon», Febr. Cardona; emp., vig.] usada repetidament per Verdaguer, des de l'*Atl.* de 1867 («*grifols* de viva flama», iv, 17d), tret en la versió de 1877, però en aquesta la introdueix

en «l'ídel s'ensorra en *grifol* d'aigua llotosa y sanc» (iii, 28b) i «al coll prenent-la, al *grifol* del mar creixent se llansa, / de peus y mans servint-se, com d'ales y de rems» (vi, 41a); d'on el derivat *grifolejar* («l'aigua ja *grifoleja*» 'comença a brollar' a Dosrius, E. Albert i Corp, 1955) i *grifoleig* (Víctor Català); *DTo.*, 1647 (probablement traient-ho d'un text amb grafia imperfecta, -ll per -l) porta *grifol(l)* com a variant de *grifo* per al monstre mitològic. Del sentit de 'brollar' es va passar al de 'brotar (plantes)': *grifó* 'tany, rebrot' (cap a Vic-Igualada i a l'Ebre) i *grifonar* 'rebrotar' (Ebre-Tarr., *AlcM* i *Dfa.*), *grifar-se* 'grillar-se' (*Dfa.*) i *grifolar* [Belv., Lab.], ja Verdaguer [*Atlàntida*, etc.] i en altres escr. Renaix. («tu que, al deliri / de la glòria que en mi *grifolà* un dia, / hi has empletat, en ocasió funesta, / del cru dolor l'eneradora flama», FPBriz, *Cap de Ferro* I, §§ 1, 2b). Amb contaminació de GRILL i *grillar* apareixen *grifoll* 'lluc d'un tubèrcul o un avellaner', 'sarmen estèril', i *grifollar* 'rebrotar, grillar', en comarques centrals del Princ. (*Dag.*; Moll, AORBB II, 54, i *AlcM*). *Grifonar*. *Grifot*.

En fi és versemblant que d'aquest grup es derivi *grifolda* 'tabola, xerinxola' [Princ. S. xx, Ruyra, no en dicc. fins al *Dfa.*; la localització a l'Emp., no es funda sinó en la confusió de Blanes amb l'Emp., sempre en *AlcM*, que no el cita més que en imitadors recents de Ruyra]: «el pler no es gombolda / bé amb la soledat: / vull pompa i *grifolda*, / fressa i societat!» (*El País del Pler*, 1906, O. C., 960b), «parlaven un llenguatge tan net blanenc, que no era pas de dubtar que --- haguessen anat de *grifolda* amb la nostra gent de la vellura» (id., O. C., 66; cf. Spitzer, *LexikK*, 81): segurament encreuat amb *folga* contaminat per *gombolda* 'tracta amb acaronament, amb aviciadura' (de CONVOL(IT)ARE 'aplegar-se amorosament').

DERIV.: *Esgarrif* [-fs «aspavientos», Belv.]. *Esgarrifador*. *Esgarrifall* [«ressona'l fort gemec, / l'esgarrifall, bram d'aygues y monstres, del diluvi, / y, de la nau del món, al rompre's, l'espetec», *Atl.*, 136], però *escarrifall* a Torelló; civ. *escarrufall* 'ESCARAFALL' va, però, amb aquest mot. *Esgarrifament* [1507, Busa-N., supra; 1647, *DTo.*; val., Lamarca]; men. *escarrufament* (supra). *Esgarrifaça* [1695, Lacavalleria; Verdaguer]: «assaborint lo tebi recort de sos abraços, / semblava viuda dir-li: —Oh Atlàntida a on ets? / Com solia, ahir vespre, m'endormisquí en tos braços, / y avui los meus no't troben, / d'esgarrifaça frets», «llurs ungles ja esgarranxen de sos talons la pell, / y, al crit y *esgarrifaça* d'Hesperis encisera, / té por de que ja urpegen son voleyant cabell» (*Atl.*, 44, 180), aquest passatge ja duu el mot, en la versió de 1867, vi, 74c; «jo m'hi atansava ab tals *esgarrifances* de fret, que fins sentia pesera de tocar la pisa y aquells coberts», Noller (*Notes de c.*, 192). *Esgarrifant*. *Esgarrifera*. *Esgarrifor* [c. 1870]: «estreta de mans per darrera 'l coll, y assaboriment de la dolça *esgarrifó* produhida per la encaixada», Pons i Mass. (*La Colla del Carrer* ix, 97).

Esgarrifós [en la primera redacció de l'*Atl.*, de 1867]: «Serpassa / que --- *esgarrifosa* passa» (i, 29c;